

Johan Willem Beyen: plán společného trhu

Johan Willem Beyen 1897- 1976

© Nationaal Archief/Spaarnestad Photo

Holand'an Johan Willem Beyen, který pracoval jako mezinárodní bankéř, obchodník a politik, vdechl tzv. „Beyenovým plánem“ v polovině 50. let minulého století nový život procesu evropské integrace.

Beyen je jedním z méně známých členů skupiny otců zakladatelů Evropské unie. Lidé, kteří ho znali, jej obdivovali pro jeho osobní kouzlo a šarm, orientaci v mezinárodním dění a uvolněnost.

Jako ministr zahraničních věcí v Nizozemsku Beyen významně přispěl k procesu sjednocení Evropy. V Nizozemsku i v Evropě dokázal přesvědčit neochotné a zdráhající se síly, aby souhlasily s evropskou integrací. „Beyenův plán“ zahrnoval návrh celní unie a rozsáhlou hospodářskou spolupráci v rámci společného evropského trhu. O základních aspektech tohoto trhu bylo rozhodnuto v Římských smlouvách v roce 1957 a od té doby až doposud tvoří podstatu Evropské unie.

Mládí

Johan Willem (Wim) Beyen se narodil 2. května roku 1897 v nizozemském Utrechtu. Jako syn z bohaté rodiny měl bezstarostné dětství a dostalo se mu mezinárodního vzdělání se zaměřením na literaturu a hudbu. Po ukončení studia práv na univerzitě v Utrechtu v roce 1918 začal svou kariéru v oblasti národních a mezinárodních financí. První místo našel na holandském ministerstvu financí, v roce 1924 se však přesunul do světa bankovních korporací. Nakonec se stal prezidentem Banky pro mezinárodní platby a ředitelem britsko-nizozemské společnosti Unilever, vyrábějící spotřební zboží.

Druhá světová válka

Během druhé světové války, kdy jeho vlast okupovalo nacistické Německo, pracoval Beyen v exilu v Londýně. V roce 1944 sehrál

důležitou úlohu na konferenci v Bretton Woods, kde byly položeny základy poválečného mezinárodního finančního systému. Od roku 1946 zastupoval Nizozemsko ve správní radě Světové banky a od roku 1948 zastával tutéž funkci v Mezinárodním měnovém fondu.

Ministr zahraničních věcí

Beyen byl holandským ministrem zahraničních věcí v období poválečné obnovy. Během války došel k přesvědčení, že úplná regionální hospodářská spolupráce je nezbytným prostředkem k tomu, aby se už neopakovala podobná finanční krize, k jaké došlo ve 30. letech 20. století. Vedoucí představitelé států poválečné Evropy si začali uvědomovat, že hrůzy války a ekonomické krize lze překonat jedině pomocí mezinárodní spolupráce. Zatímco některé iniciativy se zaměřovaly na prosazování této spolupráce

na celosvětové úrovni, Beyen věřil, že prostřednictvím regionální spolupráce lze dosáhnout lepších výsledků. První opatření týkající se hospodářské spolupráce byla přijata v roce 1948 na základě Marshallova plánu – rozsáhlého programu americké pomoci evropským zemím, v jehož souvislosti vznikla Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), dohlížející na koordinaci využití zdrojů. Na základě Schumanovy deklarace z 9. května roku 1950 bylo v roce 1952 vytvořeno Evropského společenství uhlí a oceli, jehož cílem bylo zabezpečit po dvou světových válkách v Evropě mír.

Beyen na konferenci v italské Messině, kde představil svůj plán na hospodářskou spolupráci v Evropě.

Beyenův plán

Beyen však viděl, že možnosti spolupráce mezi evropskými národy jsou ještě větší. Uvědomoval si, že v dané době by bylo těžké dosáhnout politické integrace Evropy, a podařilo se mu přesvědčit své kolegy na národní i mezinárodní úrovni, že postupovat kupředu lze pouze s další hospodářskou spoluprací; věřil, že politické sjednocení bude následovat. Za tímto účelem vypracoval Beyenův plán. Díky svým zkušenostem z oblasti mezinárodních financí

a bankovníctví věděl, že otázky týkající se například překážek obchodu nebo nezaměstnanosti nelze snadno a rychle řešit na národní úrovni a že vyžadují spíše mezinárodní přístup. Přes jistou zdráhavost, nebo dokonce vyložený odpor některých členů nizozemské vlády se mu plán podařilo předložit jak během jednání o Evropském obranném společenství, tak v průběhu jednání o Evropském politickém společenství na začátku 50. let minulého století.

Společný trh

Zpočátku se Beyenovi dostalo jen malé podpory, o další ekonomickou integraci ztratila zájem zejména francouzská vláda. Když však selhalo plánované Evropské obranné společenství, protože francouzský parlament rozhodl, že smlouvu neschválí, poměry se změnily. Vzhledem k tomu, že sešlo jak z plánovaného obranného společenství, tak ze společenství politického, nastala patová situace. Beyenův plán se tak vrátil zpět do středu pozornosti. Jeho podstatou byla myšlenka, že hospodářská spolupráce je nezbytná nejen v oblasti uhlí a oceli, ale rovněž všeobecně. Řešení proto představoval společný trh po vzoru spolupráce mezi Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem, zahájené smlouvou mezi zeměmi Beneluxu v roce 1944. Pod vedením belgického ministra Paula-Henriho Spaaka spojily země Beneluxu Beyenovy ideje s francouzským plánem na Evropské společenství pro atomovou energii a poskytly Beyenovi příležitost, aby své plány představil na messinské konferenci v roce 1955. Beyen zde vysvětlil, že politické sjednocení není možné bez společného trhu s určitou formou společné odpovědnosti za hospodářskou a sociální politiku a bez nadnárodního orgánu. Ostatní účastníci konference byli stejného názoru, a proto šest zemí v březnu roku 1957 podepsalo Římské smlouvy a založilo tak Evropské hospodářské společenství a Euratom.

Beyenova role v posledních letech se často opomíná. Právě jeho práce však přispěla k úspěchu evropské integrace na počátku 50. let 20. století, a zajišťuje Beyenovi místo mezi předními osobnostmi, jež nyní nazýváme otci zakladateli Evropské unie. Budeme si ho vždy připomínat jako osobnost, která dala evropskému projektu nový impuls ve chvíli, kdy to bylo nejvíce potřeba.